

Henri Beunders

Een ooggetuigeverslag

Het ongeloof der wezen, de paniek en de couppogingen na de moord

17.30 uur

Uit de transistorradio op de verwarming tegen de ruit met het logo van de failliete 'Telecom' er nog op komt geluid, dat wel. Pim op 3FM. 'En, hoe is de stemming hier, darling?' Ik haal mijn vriendin Mandy op uit de grijze kubus in Overschie, het hoofdkwartier van Pim Fortuyn, pr-assistent in de campagne. In de 40 meter lange ruimte zijn een paar mensen, paar vrijwilligers die telefoontjes aannemen. 'Het is hier net het Riagg'. 'Pim? Goed. Goed. Hij heeft er weer zin an. En we kunnen hem horen. Er was hier 'e'en radiootje, zonder batterijen, hebben we bij de benzinepomp moeten kopen'. Geen geld, geen mensen, Fortuyn moet alles zelf doen, is overal.

Fortuyn leek moe de afgelopen dagen, ge'irriteerd, de vooral buitenlandse hetzes zat. En in het radiodebat van zondag spetterde hij ook al niet. Het leek op het Nixon-Kennedy debat in 1960. Radioluisteraars vonden dat Nixon had gewonnen, tv-kijkers Kennedy. Zo ook met Fortuyn, winnaar op tv en in de zaal, voor de radio zondag even niet. Maar met dj Ruud de Wildt gaat het blijkbaar 'lekker', al herkent hij zelfs een song van Michael Jackson niet. 'Enge man, al dat gesleutel aan zijn lichaam, zijn neus die er af valt. Als je niet kunt zijn die je wilt zijn, je sexualiteit niet kunt beleven is dat vreselijk, meneer. Daar heb ik ook voor gestreden, dat je in de kern van je bestaan geaccepteerd moet worden'.

17.55 uur

Op de autoradio loopt het gesprek in de studio op zijn eind. De Wildt zeurt om de stropdas van Fortuyn. Die weigert. 'Kom hem maar halen in het Catshuis, jongen, dan krijg je hem'. Of hij ook als premier alles alleen moet doen? 'Natuurlijk niet, ik heb al diverse ministers op het oog, maar ik heb vooral jullie, de mensen in het land nodig. Ik zeg wat John F. Kennedy zei: "Vraag niet wat je land voor jou kan doen. Maar vraag wat jij voor je land kunt doen"'. De burgers moeten ook na 15 mei helpen, en ...' De reclame breekt zijn woorden af, onverbiddelijk, de ene reclame wint het van de andere.

18.05 uur.

Telefoon. 'Fortuyn is neergeschoten'. Tv aan. Verslaggever Dave Abspoel meldt van het parkeerterrein direct en duidelijk wat er voor zijn ogen is gebeurd, en waaraan nauwelijks meer iets feitelijks kan worden toegevoegd. 'Pim Fortuyn is neergeschoten, minstens zes schoten, 1 in hoofd, 1 in hals en 1 in borst. Volgens mij overleeft hij dit niet'. Mandy wil na een half uur zenderschakelen en bellen terug naar kantoor. Ik breng haar en probeer een debat in De Unie over 'Kiezers op drift' af te zeggen. 'Kom toch, ik probeer een groot scherm te arrangeren'. 'Het is geen voetbal'. Ik blijf in de Kubus om mijn vriendin bij te staan, en word zo ongewild ooggetuige van een historische, dramatische avond. Mijn vriendin was weg van Pim en meldde zich daarom op 5 maart aan aan als vrijwilligster. Zes weken later werd ze gebeld. 'We hebben niets, geen geld, geen mensen, ja halvegaren of spionnen die zich aanmelden, slechts een paar die te vertrouwen zijn en wat kunnen', zeiden campagneleider Mat Herben (nr.6 op lijst) en pr-vrouw Ines Scheffers, en legden alle problemen direct op tafel, tegen een wildvreemde, eerlijk, ongeremd, men had ook geen keus. Er waren velen voor Pim, maar nog meer schaamden zich hiervoor. Na een uur praten was ze vaste medewerkster in een team van vier, vijf mensen die er elke dag waren, daar in die Spaanse Polder. Rare en

aardige mensen kwamen er genoeg binnen. Een man bracht elke week vlaaien, een ander stroopwafels. Beslissingen werden binnen vijf minuten genomen, meer tijd was er niet, nergens voor. En ze konden niemand vertrouwen, zeker de pers niet, en Nova al helemaal niet. Gescheld over de telefoon. Harde campagne, belaagde partij. Alleen Pim steeg en steeg.

19.00 uur

Bij de kubus moet de pers en RTL buiten het hekwerk blijven. Het wantrouwen jegens de media blijft groot, ook nu. Joao Varela, tweede man en zwart, arriveert ook, zonder sokken in zijn schoenen. De man is kapot. Hij brengt huilend en grimassend uit: 'Ja, Pim was een soort vader voor mij. Hij inspireerde mij. Daarom klopte ik bij zijn deur aan'. Binnen blijft hij hyperventileren, kreunen en steunen. Hij wordt getroost. 'Jij mo'et het nu doen! Naar Barend & Van Dorp!' Hij weet niet waar hij het moet zoeken.

In de hal staat een tiental mensen, bij de paarse BMW-sportwagen van de zoon van de pandeigenaar Jordy Dost. 'We Dare' siert neus en achterbumper. Ongeloof, verslagenheid, omhelzingen, geen gevloek onder de mensen, ze zijn verpletterd, verweesd nu Hij er niet meer is. Zij hadden alles in zijn handen gelegd. 'We gaan door', en 'In de geest van Pim' vallen veelvuldig. 'We moeten door', 'We halen nu 40 zetels'. Kubussecretaresse Ageeth heeft al broodjes laten bezorgen. Sommigen kijken versuft naar de enige tv in het gebouw, alleen de commerciële RTL is er via de schotel op het dak op te ontvangen.

Joost Eerdmans, secretaris van burgemeester Opstelten 'en LPF-kandidaat: 'Ik had al diverse malen bedreigingen doorgegeven, zeker die over een aanslag op 11 mei'. Dan zou er een antiracismedemonstratie op het Schouwburgplein zijn. 'Daar waren we ons net op aan het voorbereiden op het stadhuis, politie in zijn huis enzo'. Mails en telefoons over bedreigingen kwamen af en toe binnen. Lieden die zich 'internationale socialisten' noemden hadden op zondag de LPF-stand op het Museumplein nog aangevallen. Hier in de kubus wist men het: alleen een aanslag kan Fortuyn nog stoppen. Daar maakte men zich grote zorgen om, het moest stilgehouden worden, om niet mensen op een idee te brengen. Er is nu shock, maar bij sommigen met een zichtbaar gevoel van, 'dus toch'.

Enkelen bellen de fractieleden. 'Kom naar het Kurhaus, half negen, spoedberaad over hoe het verder moet'. Veel antwoordapparaten, Jansen van Raaij heeft geen nulzes.

20.00 – 20.30 uur.

Frits Wester praat met Harry Mens. 'De partij moet opgeheven. Dat zou Pim hebben gewild'. Woede-uitbarstingenvolgen. 'Wat een lul!' 'Alsof Pim alleen van hem is!' 'Nee, dan komen er pas verkeerde emoties los!' Herben is furieus: 'We moeten naar het Kurhaus, nu! Ik wil Jao mee, Inez mee, jij, jij en jij. De rest blijft hier wachten op de anderen'. Dan belt hij weer, volgens anderen met Albert de Booy, bestuurslid en compagnon van Fortuyn in Speaker's Academy, aan het gezicht van Herben te zien de belangrijkste man achter Pim. Van de tocht naar Kurhaus is even geen sprake meer. Maar wie moet beslissen, en waarover? Herben, beetje van slag: 'Het bestuur moet beslissen. Ik ben formeel niets, alleen kandidaat'. Bestuur? Waar? De Booy is er niet. PB-lid Peter Langendam, keurig heer die samen met de laconieke accountant Willem van de Velde bezig is de LPF als organisatie op poten te zetten voor Den Haag, loopt verdwaasd rond met zijn diplomatenkoffertje in de hand – 'Ik wil naar huis, ik moet naar huis' - helemaal de weg kwijt.

Inez Scheffers beent kordaatdriftig heen en weer, bellend, overlegend met Herben, die voor de poort tegen RTL een eerste reactie had gegeven, emotioneel, over de anti-Fortuyn-campagne die de voedingsbodem had gelegd voor deze aanslag. En: 'We gaan door, in de geest van Pim'. Er zitten mensen aan de vergadertafel naar de tv te staren, ook de in opspraak geraakte politiemans Kievits die al van de lijst is afgehaald. Niemand spreekt met hem.

20.45 uur

Kok verschijnt op tv: Hij is geschokt, is er kapot van, het kabinet komt in spoedzitting bijeen. De vraag is of verkiezingen door moeten gaan. Herben vliegt op. 'Uitstel willen ze! Dat kunnen ze niet zonder ons beslissen. Dat ga ik n'u zeggen'. Hij beent naar het hek, naar RTL. Na de live-verslaggeving van de eerste politieke moord in Nederland sinds 1672 neemt het verloop ook een live-wending, met RTL binnen en buiten, en mobiele telefoons overal. Hij zegt voor de tv dat hij het kabinet steunt, en roept op tot kalmte.

21.15 uur

Herben, de oud-defensieman, loopt met roodomrande ogen rond, maar is de spil, beheerst en daadkrachtig, van dat kleine groepje dat 'er helemaal voor ging'. Zijn interventie heeft geholpen. 'Als we stoppen, komen juist verkeerde emoties los in het land. Maar er moet n'u rust, eerst vergaderen, geen onverhoedse uitspraken. Geen interviews!' Iemand roept: 'Winnie zit al bij de grime bij Barend & Van Dorp'. Zij is nr.4 op de lijst. 'Bel haar, dat ze hierheen komt. Iedereen moet hierheen!'. Mandy gaat weer bellen, om de fractieleden die uit alle delen van het land op weg zijn naar het Kurhaus naar Rotterdam te dirigeren. Tegen de wand hangt een pool van het campagne team, hoeveel zetels Pim zal halen, 42, 26, 33, 30, 36. Pim had het laagste getal, 20. Eromheen hangen lollige ansichtkaarten, 'Kut Nederlanders', Pim als Superman, Pim als James Dean in een regenachtige, donkere straat. A Boulevard of Broken Dreams, staat er onder. Een voorgevoel was hier.

In een handomdraai wordt bij het bevriende reclamebureau, dat Pim's huisstijl ontwierp en 'At Your Service!' bedacht, elders in het gebouw de site aangepast. Wat moet erop? Foto? Pim is vermoord? Mandy: 'Nee, gewoon zwart, plus condoleanceregister'. Na enkele uren zijn er 40.000 rouwbetuigingen, alle emotioneel, geen enkele negatief. De server raakt overbelast. Overal gaat de telefoon, bewakingsdiensten bieden zich aan. Maar de politie is al binnen. Het stadhuis belt, wil alle adressen van de Rotterdamse fractieleden, om hun huizen te bewaken.

21.30 uur

Wat hier bijeen is gekomen zijn mensen van allerlei slag, van keurig en gewoon, aardig ogende jongens en portierstypen, een enkele vrouw met geblondeerd haar, enkele mannen met felle stropdassen op zwarte overhemden. En ook Wien van den Brink arriveert, in spijkerbroek en pijp. Ze willen 'door'. 'Waarom is het hele bestuur er nog niet?' Ze voelen zich machteloos, ook over hun eigen toekomst. Ze hebben niets in te brengen, niets te doen. Wie heeft hier de macht? Die schuift heen en weer tussen Herben hier en De Booy aan de telefoon. 'Luister, ik begrijp dat jij als vriend van Pim vindt dat.... Maar.' Na het telefoongesprek barst Herben in woedend snikken uit. Varela ijsbeert intussen bellend, wanhopig met zijn ene arm wanhopig zwaaiend, door een verlaten gang, later blijkt met Kok. Herben, na enkele minuten zichzelf weer meester, krijgt ongeveer tezelfdertijd telefoon van de premier.

21.55 uur

De eerste bloemen liggen voor het hek, de kaarsjes branden. Enkele journalisten die binnen wisten te komen, worden er weer uitgewerkt, ook RTL-verslaggever. Binnen kijkt men RTL, Barend & Van Dorp. Herben en Scheffers trekken zich soms even terug, zuchtend, pratend, komen weer even tv kijken. Dan zien ze daar Cor Eberhard aan tafel zitten, de grootste zorg van het team in de operatie 'damage control' ten aanzien van de bijeengeharkte, ongescreende fractie, die de campagne kenmerkte. Eberhard schijnt miljonair te zijn door dubieuze zaken, niemand weet er het fijne van, maar hij leverde de campagnecomputers, en staat nu nr.14. Hij was al weken bezig verdeeldheid te zaaien via de mail - alles gaat via net en mail, geen

postzegel kwam er aan te pas. De grootste zorg was: hoe houden we een schandaal rond hem tegen? Nu heeft ie zichzelf aan tafel geschoven bij Barend & Van Dorp, wat hij van Mens' mening vindt dat de partij moet worden opgeheven?

Herben springt uit zijn vel. Pure paniek. Hier wordt voor zijn ogen de partij, die hij de zijne is gaan beschouwen, gekaapt! Hij tikt woest op zijn mobiel, belt naar een RTL-redacteur in het Kurhaus, 'Haal die minkukel NU van die tafel. En die lul van een Mens ook. Ja, dan komen wij er zelf NU aan'. Even later is Eberhard verwijderd, en ook Mens is niet meer te zien, vervangen door Freek de Jonge en Herman Pley die met hun geklets over 'cult' en 'zal wel overwaaien' zo mogelijk nog grotere woede opwekken in Overschie. 'Wat een eikels, wat kletsen die lui daar toch?' Intussen betrekken de gezichten. Ze zien hoe zich een coup zich voor hun ogen dreigde af te voltrekken, beseffen hoe ze zelf tv zitten te kijken, wachtend op fractieleden uit Maastricht en Deventer, machteloos, terwijl de kakelende commentatoren h`un revolutie in ach-het-licht-misschien-aan-het-gebrek-aan-God-en-moraal-gepraat smoren. Herben, de chieft whip van de LPF, snapt als eerste dat dit helemaal fout gaat, met zijn partij. 'Ik moet n`u naar het Kurhaus, nu!' 'Mat, er staat een RTL-camera buiten, grijp die straalverbinding, ben je binnen 2 minuten in de uitzending'. Hij beent naar buiten. Binnen zien we hem even later op tv, rustig uitleggend dat de fractie nog vergadert over hoe het nu verder moet, dat eerst alles goed moet worden gezien. Roept, nu er brand en rellen woeden bij het Binnenhof, op tot kalmte, 'geweld was het laatste wat Pim wilde'. Het 'we gaan door' komt niet meer uit zijn mond. Na zijn indrukwekkende optreden komt Herben weer binnen, zakt op een chesterfieldbank neer, en barst in huilen uit.

Kok is in spoedberaad bijeen met zijn kabinet. Kalmte en uitstel van elke beslissing zijn het devies van dit uur, dat is het compromis tussen de 'opheffers' Harry Mens en Albert de Booy en de 'doorganers' hier in de Kubus. Ageeth gaat weer met koffie rond, ruimt alle plastic bekertjes met peuken op. In de 'tv-zaal' verschijnt een foto van Fortuyn in beeld, met klassieke muziek erbij, en de jaartallen: 1948-2002. Het beeld legt iedereen het zwijgen op, men zinkt weg. Het besef van het drama voor de partij en voor Nederland dringt nu pas onweersprekbaar door. De jaartallen geven het aan: dit is voorbij.

22.20

Albert de Booy schrijdt binnen, grijzend-gedistingeerd man, boezemt blijkbaar ontzag in. Hij verdwijnt met Herben en tiental inmiddels gearriveerde fractieleden weer in een zaaltje, en blijven daar geruime tijd. Ines Scheffers rent heen en weer tussen iedereen als enige schakel tussen tv, andere LPF-ers die mopperend roepen om actie van de partij. Op tv kakelen De Jonge en Pleij door.

23.50 uur

Premier Kok spreekt in Den Haag de pers toe en de tv. Hij heeft voor het spoedberaad met Varela en Herben gesproken, en na de ministerraad met De Booy. Dinsdagochtend om tien uur vergadering op het Catshuis, met de voormannen van LPF. Het kabinet zal 'rekening houden met de LPF inzake de datum van de verkiezingen'. Ministers de Vries en Korthals verklaren dat ze sinds het taartincident op 20 maart diverse keren de beveiligingskwestie hadden besproken, dat er geen zichtbare bedreigingen waren die aanleiding waren voor een permanente bewaking en dat Fortuyn hier ook niet om had gevraagd. En dat 'het er naar uitziet' dat er maar 1 dader is. Een in het zwart geklede LPF-er zegt: 'e'en dader, jaja, maar drie schoten, in hoofd, hals en borst. Honderd procent professioneel'.

Als de verklaringen van Kok, De Vries en Korthals ten einde zijn, is het net over twaalfen. 'Na 4 mei en 5 mei hebben we nu ook 6 mei', had Freek de Jonge gezegd, de enige opmerking die onder de LPF-ers in goede aarde viel. Zo is het. Nederland heeft er voor eeuwig een gedenkdag bij.

00.30

De meeste van de circa dertig LPF-ers verlaten nu, somber, elkaar omhelzend, sommige weer huilend, het te leen gekregen pand op het industrieterrein De Spaanse Polder, door het bewaakte hekwerk, langs de bloemen. Van euforie, alles in het verschiet, terug naar het niets. Op weg naar huis rijden we langs het huis van Fortuyn, alles afgezet, het publiek – doorsnee Nederland - wordt door de politie in groepen van vijftig toegelaten tot de bloemenzee. Sjaals van Sparta, vlag van Feyenoord hangen aan het hek dat hem thuis moest beschermen. Binnen brandt overal licht, politieagenten lopen er rond, een bestudeert een van de boekenkasten. Buiten zijn behalve bloemen hele planten, meter hoge varen, zijn hier neergezet. ‘Geen bezinestation heeft nog snijbloemen meer’. Een stenen kerkornament van ruim een meter hoog staat tussen de bloemen, tafereel: Christus bij het kruis.

Bij Mandy thuis zitten zus en vrienden. We drinken thee, horen dat Pim nog wat woorden heeft uitgebracht voor hij stierf in het hartje Mediapark, dat hem zogenaamd groot zou hebben gemaakt. Ik kijk mijn opiniestuk nog eens door dat ik zondag schreef maar gisteren moest wijken voor een opiniestuk over tolerantie, en nu achterhaald is. ‘The medium is NOT the message’ luidde de kop. In verwarde tijden gaat het om de booschap, wie hem ook verkondigt. Als de persoon die hem verkondigt nog fascinerend is ook, kent de aantrekkelijkheid geen grenzen. Alleen een groot partijschandaal of een aanslag kon Fortuyn nog stoppen. En ik schreef:

‘Fascinatie is een mengeling van bewondering, afgunst ‘en afkeer. Fascinatie is ‘geboeid’ worden, in positieve en negatieve betekenis. Fascinatie, charisma, het gaat altijd om ‘en-‘en. Veel charismatische leiders laten een ongrijpbare figuur zien: de eenzame, gekwelde of achtergestelde die niet eens mooi hoeft te zijn. Maar wel voorzien van ogen vol vuur, wijsheid en droefenis. Een stemgeluid waarin tegelijkertijd aanklacht, eis en belofte te horen is. Zoals Sebastian Haffner eens schreef over zijn politieke idool in de Weimar Republiek, minister Walther Rathenau, ligt in dit ‘tegelijkertijd’ hun aantrekkingskracht: nuchter ‘en fantastisch, gedesillusioneerd ‘en opwekkend, sceptisch ‘en volvertrouwen. Dit soms dubbelzinnige, soms tegenstrijdige maar altijd bonte beeld oefent die grote aantrekkingskracht uit op ‘de massa’. En ik haast mij over ‘de massa’ de massapsychologische zelfkennis toe te voegen: ‘tot de massa die u zo veracht, behoort altijd ‘e’ en meer dan u dacht’.

Wat Haffner over Rathenau’s aantrekkingskracht schreef, gold voor alle grote historische figuren waarvan we de naam onthouden hebben: ‘de massa reageert het sterkst op degene die het minst op haar lijkt. Normaliteit, tezamen met deskundigheid, kan populair maken: maar peilloze liefde en peilloze haat, adoratie en vervloeking is slechts de buitengewoon abnormale, voor de massa geheel onbereikbare man beschoren, of hij nu ver boven of ver onder de massa staat’.

Ik wist, wij wisten, hoe het met Rathenau, die aristocratische revolutionair ‘en idealistische manager, afliep. Hij reed in 1922 in open cal`eche van zijn huis in Berlijn naar zijn ministerie. En werd door een man die langs de stoeprand stond gewoon doodgeschoten , alsof het niets was. Dat schreef ik er zondag niet bij. Je kon gekken op een idee brengen. Het is nu toch gebeurd.

Pim Fortuyn is dood. Of ook zijn partij gisteravond ook is gestorven is een vraag die alleen optimisten ontkennend durven te beantwoorden. Net zo min als op de volgende ochtend in 1922, weten we nu, zeven mei in de vroege ochtend, geen van allen wat er verder gebeurt.